

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Το όριο και το κύμα

 ποταμός

ΑΘΗΝΑ 2014

Ποταμόπλοια/1

Γιώργος Παυλόπουλος
Το όριο και το κύμα

© 2014, Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2014

Επιμέλεια: Δημήτρης Παπακώστας

Φωτογραφία εξωφύλλου: Δάφνη Κουγέα

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιάννης Τοκαλατσίδης

Σελιδοποίηση: Βίβιαν Γιούρη

Εκτύπωση: Φωτόλιω & Typicon

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα, τηλ. 210 7231271, fax 210 7254629

www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-036-6

For T.L.L.Y.

*kick him in the nuts again
the poor hurt bastard
    he doesn't know the score
because his smile is real
because he is broke
because he can feel*

*kick him in the nuts again
the poor decent slob
he is looking for truth
because he is alone
because he shuts his eyes
because he will lose*

*kick him in the nuts
until he leaps wildly
among the dancing couples
until he falls*

*unconscious
out of the dream*

HAROLD NORSE, «Scenario for the Anti-hero»
(Athens, 1964)

Μέρος

Πρώτο

I.

Είναι ένας κόσμος ερειπίων αποτρόπαιος για το μάτι.

Η επέλαση της κρίσης έχει επηρεάσει το τοπίο μιας ολόκληρης επικράτειας, παρατηρεί ο Κοντικιάδης, καθώς η απόγνωση και η ανέχεια έχουν επικαλύψει τη γεωγραφία. Η θάλασσα απομακρύνεται βίαια από την ιδιοσυγκρασία των κατοίκων: δεν είναι πια μέρος της ταυτότητας αλλά μια ανοιχτή πληγή, ένας τρόπος να μετράει κανείς σε λεύγες την απόσταση που τον χωρίζει από την ευμάρεια της Κεντρικής Ευρώπης. Οι χώρες της Μεσογείου έχουν μπει στη μαύρη λίστα των οικονομολόγων, Γουρούνια τις αποκαλούν, αφού η αέναη κερδοφορία που ευαγγελίζονται έχει σκοντάψει στην προβληματική Μεσόγειο. Στα θαμπά πρόσωπα των κατοίκων βλέπει κανείς την ιστορία αιώνων να ξεθωριάζει μέσα σ' ένα μακρόσυρτο παρόν, που καταπίνει σταθερά τους ανθρώπους και τους εξαυλώνει. Απομένουν τελικά μόνο τα ονόματα των χωρών, κι αυτά ως δηλωτικά προβλημάτων: Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία. Η κρίση γίνεται συνώνυμο της θάλασσας.

Η κατάρρευση, όπως ισχυρίζεται ο Κοντικιάδης, δε θα έχει τη βιαιότητα ή την ταχύτητα μιας φυσικής καταστροφής. Εδώ, η διαδικασία θα διαρκέσει χρόνια, θα είναι μια αργή αποσύνθεση που θ' αφήνει προειδο-

ποιητικά τα σημάδια της σε σκόρπια σημεία, εμφανιζόμενα άλλοτε με τη μορφή αλλοιώσεων του πολεοδομικού χάρτη και άλλοτε σαν ανελέητη φθορά της κοινωνικής λειτουργικότητας. Δε θα υπάρξει σαφής αφετηρία της κατάρρευσης. Μέσα στον αναβρασμό που θα επικρατεί για να διασώσει ο καθένας ό,τι μπορεί, κανείς δε θα 'χει το νου του στους ανέργους που θα πολλαπλασιάζονται, στα κτήρια που θα γκρεμίζονται, στις υπηρεσίες που θα παύουν να λειτουργούν, στις ελλείψεις που θα μεγεθύνονται, στις επιχειρήσεις που θα κλείνουν· όλα αυτά θα γίνουν αντιληπτά σε μεταγενέστερους απολογισμούς, που απλώς θα επιβεβαιώσουν την κατάληξη των πραγμάτων. Σε αντίθεση με τις φυσικές καταστροφές, εδώ θα μοιάζει να μην υπάρχει δυνατότητα ανασύνταξης κι αυτό που θα κάνει ακόμα πιο δραματικές τις συνθήκες είναι ότι θα έχει προβληθεί αντίσταση σε όλα τα στάδια. Δεν είναι η αδυναμία μπροστά στο πεπρωμένο που σκεπάζει τη Μεσόγειο, αλλά η εξάντληση, το τέλος των αποθεμάτων απ' όποια πλευρά κι αν το δει κανείς. Με αυτό το μοτίβο εξέλιξης, μονολογεί, η διάλυση της κοινωνικής συνοχής θα μοιάζει δυστυχώς ολοκληρωτική.

Η απόγνωση χειραγωγεί την πολιτική ρητορική. Το Χρήμα, σκέφτεται, δε θα διαρθρώσει υπόγεια τις δομές του λόγου, αλλά θα τις επιβάλει. Δεκαετίες απαξίωσης των κοινών από πολίτες-καταναλωτές γέννησαν τους σημερινούς πολιτικούς νάνους της Ευρώπης, που ορθώνουν αλαζονικό ανάστημα μπροστά στους πληθυσμούς αλλά υπακούν και στην τελευταία τράπεζα. Καινούργιες συνθήκες ζωής θα επιβληθούν, και στο μέλλον η οικονομική κρίση θα μοιάζει μ' ένα πείραμα που

πέτυχε. Ο όρος Γουρούνια των οικονομολόγων προσιω-
νίζεται κάτι που θα μοιάζει με μετατόπιση λιθοσφαιρι-
κών πλακών: η Νότια Ευρώπη θα γίνει το νέο σύνορο
της Βόρειας Αφρικής.

Στο τέλος θ' απομείνει ένας ήλιος χωρίς νόημα και
μια θάλασσα δίχως αρμύρα. Το Κεφάλαιο δε διαβρώ-
νει απλώς το τοπίο· συνθλίβει και το συμβολισμό του.

ΚτΜΑ Ι

Στο «Καφέ των Μόνων Ανθρώπων», ο ιδιοκτήτης Κ. Κοντικιάδης στέκεται σιωπηλός πίσω από την μπάρα και γυαλίζει τα ποτήρια με μια παλιά γαλάζια πετσέτα. Οι περισσότεροι πελάτες θέλουν να τον ρωτήσουν πώς σκέφτηκε ν' ανοίξει αυτό το καφέ, όμως ξέρουν ότι η ομιλία παραβιάζει ένα βασικό πρωτόκολλο συμπεριφοράς του καταστήματος: στο καφέ απαγορεύεται η φωνή. Έτσι, ο κάθε πελάτης πιάνει ένα τραπέζι μόνος του, όντας υποχρεωμένος να παραμείνει αμίλητος.

Οι έντυποι οδηγοί της πόλης το αναφέρουν για συντομία ως ΚτΜΑ. Υπάρχουν σαράντα στρογγυλά τραπέζια σκορπισμένα στο χώρο και το καθένα απ' αυτά έχει μία και μοναδική καρέκλα. Το παλιό πάτωμα τρίζει σε κάθε βήμα κι αυτό κατά τον ιδιοκτήτη δίνει μια παλιομοδίτικη ατμόσφαιρα στο χώρο. Στο πλαίσιο αυτής της ατμόσφαιρας, κάθε τραπέζι φιλοξενεί από μια παλιά χειροκίνητη γραφομηχανή. Δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο αν είναι υποχρεωτικό ή όχι να γράψει κάτι ο κάθε πελάτης. Σχεδόν όλοι πάντως αφήνουν μερικές αράδες απ' αυτή την ιδιότυπη συνεδρία με τον εαυτό τους κι ο ιδιοκτήτης του ΚτΜΑ φυλάει ευλαβικά όλα τα κείμενα, όσο σύντομα ή μακροσκελή κι αν είναι, κατηγοριοποιώντας τα ανάλογα με την ημερομηνία σε διαφάνειες.

Για την παραγγελία υπάρχουν ειδικές καρτ-ποστάλ που φιλοξενούν στην πίσω πλευρά τους ολόκληρο τον κατάλογο του καταστήματος. Ο καθένας μπορεί να υπογραμμίσει τι ακριβώς θέλει και στη συνέχεια να σηκωθεί και να την ακουμπήσει στην μπάρα του καφέ. Κατ' αυτόν τον τρόπο υπάρχει μια διαρκής κινητικότητα στο μαγαζί, που δίνει μια αίσθηση ζωντάνιας. Πολλοί σημειώνουν στην παραγγελία τους ότι θα ήθελαν να πάρουν μαζί τους φεύγοντας μια καρτ-ποστάλ, πιθανότατα επειδή βρίσκουν ενδιαφέρουσα τη φωτογραφία στην όψη της. Ο ιδιοκτήτης ποτέ δεν αρνείται να τους χαρίσει μία.

Στην όψη της καρτ-ποστάλ φιλοξενείται μια φωτογραφία του ΚτΜΑ όπως το βλέπει ο πελάτης στεκόμενος στην είσοδο. Το καφέ στη φωτογραφία είναι άδειο, ενώ επιπλέον υπάρχει ένα παράδοξο: όλες οι γραφομηχανές ενώνονται μεταξύ τους με καλώδια που καταλήγουν ως μπουκέτο στην άκρη της μπάρας. Μολονότι πρόκειται προφανώς για κάποιο γραφιστικό τέχνασμα, αφού οι συγκεκριμένες γραφομηχανές δεν είναι καν ηλεκτρικές, η φωτογραφία εντριγκάρει και βάζει σε σκέψεις τους θαμώνες. Αρκετοί μάλιστα, στις σελίδες που αφήνουν πίσω τους φεύγοντας, ασχολούνται με το συγκεκριμένο θέμα, θέτοντας συνήθως ερωτήματα στα οποία δεν απαντάει κανείς:

Κι αν όλοι όσοι βρισκόμαστε εδώ συνδεόμαστε με κάποιον τρόπο; Αν τα κείμενα που αφήνουμε πίσω μας ενώνονται μεταξύ τους και δίνουν ένα τυχαίο γραπτό; Μια χαρτογράφηση ατομικών ονειρώων που ενώνονται σ' ένα μεγάλο

όνειρο ίσως; Είναι εφικτό άραγε να γράψουμε ένα ενιαίο κείμενο χωρίς καν να το γνωρίζουμε; Μήπως οι λέξεις που αφήνουμε πίσω μας αποτυπώνουν το κλίμα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης; Μήπως αυτά τα κείμενα στέλνονται μέσω των καλωδίων σε μια υπηρεσία πληροφοριών που τα διαβάζει προκειμένου να βγάλει συμπεράσματα για θέματα που εμείς αγνοούμε; Μήπως οι γραφομηχανές συνδέονται ασύρματα μεταξύ τους; Μήπως οι γραφομηχανές διαθέτουν κρυφές κάστες μνήμης;

Κανένα απ' αυτά τα ερωτήματα δεν είναι δυνατόν ν' απαντηθεί, καθώς ο ιδιοκτήτης δε δείχνει διάθεση να μιλήσει. Οι εικασίες που γίνονται για το λόγο ύπαρξης του ΚτΜΑ είναι πολλές, ωστόσο καμία δεν έχει επιβεβαιωθεί. Μια απ' αυτές, όπως εκφράστηκε από αρθρογράφο εφημερίδας, ήταν ότι «αυτός ο χώρος με το ιδιότυπο πρωτόκολλο συμπεριφοράς μοιάζει να κρύβει κάποιο μυστικό. Δεν είναι δυνατόν ο ιδιοκτήτης, αυτός ο διαχειριστής της σιωπής των μόνων ανθρώπων, να μην αποσκοπεί σε κάτι παραπάνω από την εκμετάλλευση μιας παράξενης ιδέας. Είναι πολύ πιθανό να συμβαίνει στο ΚτΜΑ κάτι σπουδαιότερο από αυτό που φανταζόμαστε όλοι όσοι επιθυμούμε να απολαύσουμε μόνοι μας έναν καφέ. Ίσως αυτή η προαπαιτούμενη σιωπή να είναι η βιτρίνα μιας διεργασίας την οποία δε θέλουμε καν να ξέρουμε».

Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιοι που πιστεύουν ότι στο καφέ λαμβάνουν χώρα μια σειρά από παράνομες πράξεις, όπως εμπόριο ναρκωτικών ή ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Οι καταγγελίες αυτές μάλιστα –ανώνυμες

πάντοτε— έχουν στείλει άλλοτε εφοριακούς και άλλοτε αστυνομικούς στο καφέ προκειμένου να ερευνήσουν το θέμα. Σε καμία από τις εφόδους δεν προέκυψαν επιβαρυντικά στοιχεία, ούτε καν μια ένδειξη για παράνομες δραστηριότητες. Παρά την πανηγυρική τους ήττα, οι συκοφάντες εξακολουθούν να εμμένουν στις απόψεις τους, κάνοντας λόγο για «κρυμμένα μυστικά» και παρόμοιες αερολογίες. Γνωστοί στην πιάτσα με παρατσούκλια, εξακολουθούν να κάνουν φασαρία και να μιλάνε για το ΚτΜΑ με απαξίωση. Πρόκειται προφανώς για ανθρώπους που αγνοούν την αξία της σιωπής.

Στο τέλος κάθε μήνα ο Κοντικιάδης επιλέγει τα καλύτερα κείμενα που γράφτηκαν στις γραφομηχανές και τα καρφίτσώνει στον πίνακα ανακοινώσεων στην είσοδο του καταστήματος. Καθότι πολύς κόσμος ενδιαφέρεται για τις γραμμένες λέξεις, καμιά φορά σχηματίζονται μικρές ουρές έξω από το ΚτΜΑ. Πολλοί απ' αυτούς δε θέλουν να πιουν καφέ ή να δοκιμάσουν την περίφημη μπαγκέτα σολομού του ΚτΜΑ. Δε θεωρούν τους εαυτούς τους πελάτες και δεν επιθυμούν να βρεθούν κάπου όπου βασιλεύει η σιωπή και αποκλείονται οι παρέες. Τους αρέσει όμως να διαβάζουν τι γράφουν οι άνθρωποι όταν τους απαγορεύεται να μιλάνε. Για τον Οκτώβριο του 2012, στην πρώτη θέση των προτιμήσεων του ιδιοκτήτη του ΚτΜΑ βρίσκονται οι παρακάτω γραμμές: «Τα αντικείμενα που χάνονται. Πράγματα που εμφανίζονται ξαφνικά στην άκρη ενός δρόμου, στο κάθισμα ενός λεωφορείου, σ' έναν κάδο σκουπιδιών. Πολλά απ' αυτά αναζητούν έναν κάτοχο. Συνήθως, είναι θέμα χρόνου να βρεθεί κάποιος. Καμιά

φορά όμως δεν υπάρχει κάτοχος επειδή πρόκειται για αντικείμενα ενός άλλου κόσμου. Γι' αυτά τα αντικείμενα υπάρχει η πεποίθηση πως είναι μεταγίσεις του ονείρου στην πραγματική ζωή. Αυτός που τα αφήνει μέσα στ' όνειρο έχει σκοπό να τα μεταβιβάσει στην πραγματικότητα. Είναι μια απόπειρα να συνδεθούν τα δεδομένα δύο κόσμων: ό,τι χάνεται μέσα στα όνειρα, αποστέλλεται στην πραγματική ζωή, δίχως ωστόσο να υπάρχει συγκεκριμένος παραλήπτης».

II.

Στις δύσκολες μέρες γεννιούνται οι πιο αγαπημένες συνήθειες. Κάθε πρωί Παρασκευής σπάει τρία αυγά σ' ένα μπολ, προσθέτει λίγο γάλα και ρίχνει μετά το μείγμα στο τηγάνι. Φτιάχνει μια ομελέτα που δεν τη ζηλεύει κανείς, κι όμως, αυτή η ομελέτα της Παρασκευής τον κρατάει ζωντανό μέχρι την επόμενη εβδομάδα. Είναι μια συνήθεια από τα χρόνια του αεροδρομίου, για τα οποία δε θέλει να μιλάει. Σκέφτεται καμιά φορά εκείνη την εποχή και νιώθει χίλια μυρμηγκια να ανεβαίνουν τρέχοντας τη σπονδυλική του στήλη. Για κάποια χρόνια δεν ήταν ο Κοντικιάδης, αλλά ο Ζαν20, ένας αλλιώτικος άνθρωπος που δούλευε κάτω από αλλόκοτες συνθήκες.

Κάθεται στην κόκκινη πολυθρόνα για να διαβάσει τα κείμενα που έχουν αφήσει οι θαμώνες του ΚτΜΑ όλη την προηγούμενη εβδομάδα. Είναι ένα τελετουργικό που το ακολουθεί πιστά. Θέλει να πιστεύει πως μια μέρα, μέσα από την επανάληψη μικρών συνηθειών, θα καταφέρει να θυμηθεί. Είναι η διαρκής επανάληψη των συνηθειών που μας υπενθυμίζει ποιοι είμαστε, σκέφτεται. Ίσως μ' αυτόν τον τρόπο μπορέσει κάποτε να ανακαλέσει εκείνο το κομμάτι της ζωής του που δεν μπορεί να θυμηθεί. Υπάρχει ένας αριθμός ετών που μοιάζουν

κενά, ολόλευκα, ένα πεδίο της ζωής του όπου τίποτα δε μοιάζει να εγγράφηκε. Θέλει να μάθει τι του έχει συμβεί. «Πώς είναι δυνατόν», αναρωτιέται, «να μη θυμάμαι μια σειρά από χρόνια;»

Διαβάζει τα κείμενα και τρώει ομελέτα. Τον τελευταίο καιρό, κάποιος θαμώνας του ΚτΜΑ αφήνει παράξενα κείμενα πίσω του. Παραγγέλνει πάντοτε ζεστό καφέ φίλτρου και κάθεται μπροστά από τη γραφομηχανή. Αυτά που γράφει ο ξένος αποτελούν άλλοτε αναλυτικές περιγραφές της ζωής του Κοντικιάδη κι άλλοτε συμπληρωματικές πληροφορίες που γεμίζουν μερικά κενά της μνήμης του. Ο ξένος μοιάζει να γνωρίζει καλά ποιος ακριβώς είναι ο Κοντικιάδης, ποιος είναι ο περίγυρός του, ακόμα και τι ακριβώς σκέφτεται ή τι ονειρεύεται τα βράδια. Είναι σαν να γνωρίζει τι ακριβώς του έχει συμβεί. Εδώ και περίπου ενάμιση μήνα έρχεται κάθε Τετάρτη στο καφέ και αφήνει πίσω του πολυσέλιδα κείμενα υπογράφοντας ως Ζ.Α. Ωστόσο, προχθές δεν ήρθε, κι αυτό τον βάζει σε υποψίες.

Έχει μαζέψει όλα τα κείμενα του ξένου και κάθε τόσο τα διαβάζει. Προσπαθεί να τ' αποστηθίσει. Έχει σκεφτεί να του μιλήσει, να τον ρωτήσει ποιος είναι και τι θέλει απ' αυτόν. Να τον ρωτήσει τι γνωρίζει. Όμως μέσα στο ΚτΜΑ απαγορεύεται η ομιλία και ξέρει ότι αν ο ίδιος παραβιάσει αυτό το πρωτόκολλο, οι θαμώνες θα κουνήσουν τα κεφάλια τους ενοχλημένοι, θα σηκωθούν να φύγουν και δε θα ξαναπατήσουν στο μαγαζί. Η σιωπή, την οποία ο ίδιος έχει επιβάλει, τον δεσμεύει, είναι ένας κανόνας που τώρα στρέφεται εναντίον του. Και, σκέφτεται, από εκεί που η σιωπή ήταν ένας τρό-

πος για να θυμηθεί τι έχει συμβεί, τώρα μοιάζει να μην τον αφήνει να προχωρήσει ένα βήμα παρακάτω.

Έχει σκεφτεί ν' ακολουθήσει τον άγνωστο άντρα όταν αυτός φεύγει από το ΚτΜΑ. Για την ακρίβεια, το έχει προσπαθήσει μια φορά, αλλά ο ξένος χάθηκε με το που έστριψε στη γωνία. Είναι προφανώς κάποιος που ξέρει να καλύπτει τα ίχνη του. Ο Κοντικιάδης αναρωτιέται μήπως πρόκειται για κάποιον από τα χρόνια του αεροδρομίου, αλλά δεν μπορεί να θυμηθεί. Ο ξένος ξέρει για τον αδερφό του, ξέρει για τον Γρήγορο, ξέρει για την πόλη που χτίζει στο μυαλό του και καμιά φορά την ονειρεύεται κιόλας, ξέρει για το φίλο του που φτιάχνει χειροποίητα σανδάλια. Επιπλέον, ο Ζ.Α. γνωρίζει πολλές λεπτομέρειες γι' αυτούς τους ανθρώπους, γι' αυτά που εκείνοι σκέφτονται και γι' αυτούς που με τη σειρά τους συναναστρέφονται. Πώς είναι δυνατόν κάποιος να έχει τόση πρόσβαση στη ζωή του; Γιατί κάποιος να θέλει να γνωρίζει τόσο πολλά γι' αυτόν; Είναι άραγε αυτός που θα τον βοηθήσει να θυμηθεί;

Αφήνει τα κείμενα, ανοίγει το ραδιόφωνο και κοιτάζει έξω απ' το παράθυρο. Σήμερα πρέπει να παραδώσει το δέμα. Θα έπρεπε να είναι εύκολο, σκέφτεται, μια υπόθεση ρουτίνας. Είναι όμως η μέρα της γενικής απεργίας, τίποτα δε λειτουργεί, λένε στο ραδιόφωνο. Κανονικά θα έπαιρνε τον ηλεκτρικό απ' το Θησείο, μετά το μετρό κι ύστερα ένα λεωφορείο. Θα περπατούσε, τέλος, πεντακόσια περίπου μέτρα και θα έφτανε στον προορισμό του. Αλλά οι συγκοινωνίες δε λειτουργούν, όλα τα μέσα μεταφοράς θα παραμείνουν ακινητοποιημένα στ' αμαξοστάσια. Θα ήθελε να δει από κοντά ένα αμαξο-